

הרב רא"ם הכהן*

ביסוד דין אסור אכילת טבל

א. מחלוקת בבלי - ירושלמי בדין טבול למעשר - עני:

באופן פשוט ידוע שהאוכל טבל חייב מיתה (בידי שמים).
ונחלקו הבבלי והירושלמי האם חיוב המיתה הוא רק בטבול לתרומה
או גם בטבול למעשר עני (מחלוקת בדעת רב) :
ירושלמי דמאי פ"ד הל"ג: "ר' בא בר הונא בשם רב: האוכל
פרותיו טבולין למעשר עני (ג"א):
שני (- חייב מיתה.
בבלי מכות טז: "אמר רב: אכל טבל של מעשר עני - לוקה" (ככל
שאר לאוין שבתוכה).

ב. פסק הרמב"ם והשגת הראב"ד:

הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות פ"י הל' י"ט-כ"י עוסק בדין טבל:
והאוכל כזית מן הטבל קודם שיפריש ממנו תרומה גדולה ותרומת
מעשר חייב מיתה בידי שמים שנאמר: וכו' ... אבל האוכל מדבר
שנטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר ועדין לא הפריש ממנו
מעשרות ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני ה"ז לוקה משום אוכל
טבל ואין בו מיתה - שאיין עוון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת
מעשר (פסק כבבלי הנ"ל).

הראב"ד שם משיג בצורה מיוחדת ובלתי אופינית לו: "אמר אברהם:
סברה היא זו והיא יפה בעיני משום דכתיב בהנך קראי קדש"
נעיין בכסף משנה המקשה על הראב"ד שם שהרי גם במעשר שני כתיב
קדש! ואולי ניתן לחלק בין קודש של תרומה, המקביל לקודש
הקודשים, לבין קודש של מעשר שני, המקביל לקודשים קלים,
הנאכלים לבעלים בירושלים. ורמז לדבר מצינו בדברי ר"ט (פסחים
ע"ב ע"ב): "מעשה בר"ט שלא בא אמש לבית המזרח לשחרית, מצאו

---

*סוכם ע"י סעדיה כברה מתוך דברים שהועלו במסגרת השעור בירושלמי

ר"ג אמר לו: מפני מה לא באת אמש לבית המדרש? אמר לו: עבודה עבדתי. א"ל: כל דברין אנין אלא דברי תימא, וכי עבודה בזמן - הזה מניין? א"ל: הרי הוא אומר (במדבר י"ח): "עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת", עשו אכילת תרומה בגבולין, כאכילת ביהמ"ק".

באופן פשוט הראב"ד והרמב"ם לא נחלקו אך כפי שיבואר בהמשך יתכן שטעמו של הראב"ד אינו זהה לטעמו של הרמב"ם.

ג. מחלוקת רש"י - תוספות (ביבמות פ"ו ע"א):

רש"י בד"ה "מה תרומה טובלת" מסביר את חיוב המיתה באכילת טבל מכיון שתרומה מיתה כתובה בה.

ועל כך מקשה התוס' שם (בד"ה "מה תרומה טובלת") שתי קושיות: (א) מעשר ראשון נמי כתיבא ביה תרומת מעשר! (ומדוע לא נתחבב מיתה על אכילת מעשר ראשון).

(ב) מדוע א"כ אכילת טבל אסורה לכהנים הרי תרומה מותרת לכהנים?!

מכח קושיות אלו מביא תוס' למוד מפסוק (ולא מסברה כרש"י) לדין המיתה - עי"ש.

ר' יוסף אנגל ב"אתוון דאורייתא" (כלל ב') מסביר את יסוד שיטת רש"י למרות קושיות התוס'. ניתן לראות את יסוד איסור אכילת טבל בשתי צורות עקרוניות:

(א) טבל הוא כרי שעדיין לא הופרשו ממנו תרומ"ע.

(ב) רואים את הכרי כאילו מעורבים בו תרומ"ע עוד לפני ההפרשה. שיטת רש"י היא כאפשרות השניה ומחמת התרומה שבתוך הטבל אסורה אכילתו כי מיתה כתיבא ביה ואמנם היה מקום להתיר (כמו שהקשו התוס') טבל לכהנים לפי"ז, אך לא כן הוא שכן בשלב זה שלפני הפרשת התרומה היא אסורה אפילו לכהנים שכן הטבל כולו מוגדר כממון גבוה והקב"ה הוא הנותן את התרומה לכהנים לאחר הפרשתם (במהות הדברים יוסבר אולי שרואים את כל הטבל כקדוש בקדושת התרומה וכממון גבוה אך עם הפרשת התרומה ע"י הישראל קדושה זו מצטמצמת באותו חלק המופרש המותר לכהנים בלבד).

לעומת זאת במעשר ראשון אמנם צריך להפריש ממנו תרומת מעשר אך בו אין את היסוד של ממון גבוה (שכן התרומה כבר הופרשה) וע"כ אין כאן חיוב מיתה.

נניתן אולי לתלות זאת בפסוקי התורה במדבר יח': "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי" - הקב"ה כנותן התרומה לכהנים אך תליה זו צ"ע שכן ישנו בטוי דומה באותו פרק הנזכר גם ביחס למעשר ראשון].

ר' יוסף אנגל מדייק את שיטתו מלי' הרמב"ם בהלי' תרומות פי"ב הי"ט: וכן אסור להן שיחליפו תרומות ומעשרות, שאפי' לשאול חלקן בפיהן אסור, אלא נוטלין בכבוד, שעל שולחן המקום הם אוכלין, ועל שולחנו הם שותים, ומתנות אף לה' הם; והוא זיכה להם שנא': "ואני הנה נתתי לך משמרת תרומותי".

ד. הסבר שיטת הרמב"ם לאור האמור לעיל:

הרמב"ם שנקט סברה לכך שאין חיוב מיתה בטבול למעשרות "שאינן עוון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר" ניתן לתלותו בדעת רש"י ועפ"י הסבר האתוון דאורייתא כלומר: • דווקא בטבול לתרומה רואים את הטבול כאילו תרומה מעורבת בו וכממון גבוה אך לאחר הפרשתה הכרי' שנשאר והחייב במעשרות הינו אסור באכילה אך ורק מדין לאו ואין רואים את המעשר (ותרומת המעשר) כמעורבים בו. והרמב"ם לשיטתו בהלי' תרומות, וכנ"ל.

ה. מחלוקת הבבלי - ירושלמי:

בעצם, ניתן לתלות כך את מחלוקת הבבלי - ירושלמי: הירושלמי שנחלק על הבבלי וסבר שישנו חיוב מיתה בטבול למעשר הבין שאותו יסוד בו הסברנו את האסור בטבול לתרומה כך גם ניתן להסבירו בטבול למעשרות מה שא"כ לפי הבבלי שזה דוקא בטבול לתרומה כי מיתה כתיבא ביה כלשון רש"י והרמב"ם בהלכות.